

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátu složeném z předsedkyně JUDr. Marie Žiškové a soudců JUDr. Lenky Kaniové a JUDr. Filipa Dienstbiera v právní věci žalobce: **L. K.**, zastoupen Mgr. Ladislavem Preclíkem, advokátem se sídlem Velké náměstí 135/19, Hradec Králové, proti žalovanému: **Vězeňská služba ČR, Věznice Valdice**, se sídlem Nám. Míru 55, Valdice, o žalobě na ochranu před nezákonným zásahem, v řízení o kasační stížnosti žalobce proti rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 27. 4. 2018, č. j. 30 A 62/2017 – 49,

takto:

Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 27. 4. 2018, č. j. 30 A 62/2017 – 49, **se** ve výroku II. a III. **zrušuje** a věc **se vrací** tomuto soudu k dalšímu řízení.

Odůvodnění:

I. Vymezení věci

[1] Žalobce je ve výkonu trestu odnětí svobody ve věznici Valdice. Ředitel této věznice mu třemi rozhodnutími uložil povinnost uhradit náklady výkonu trestu odnětí svobody dle § 35 odstavce 1 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Jednalo se o rozhodnutí ze dne 13. 1. 2017, ze dne 14. 2. 2017 a ze dne 14. 3. 2017, ukládající žalobci vždy povinnost náhrady nákladů za předchozí měsíc, konkrétně za prosinec 2016 (částka 1.500 Kč), za leden 2017 (938 Kč) a za únor 2017 (1.500 Kč). Současně s vydáním těchto rozhodnutí vždy věznice provedla srážku z přijatých peněz, které měl žalobce na účtu vedeném věznicí.

[2] Žalobce se žalobou u krajského soudu domáhal ochrany před nezákonným zásahem žalované. Napadá, že mu byly sraženy prostředky z účtu, aniž by rozhodnutí ředitele věznice nabylo právní moci a aniž by uplynula lhůta pro dobrovolné plnění. Tvrdí, že peněžní prostředky nelze postihnout pro úhradu nákladů výkonu trestu „srážkou z přijatých peněz" předepsaných nepravomocným a nevykonatelným exekučním titulem. Ředitel věznice může, jako správce daně, tyto prostředky postihnout daňovou exekucí přikázáním pohledávky teprve až uplyne lhůta pro dobrovolné plnění. Aby měl odsouzený možnost splnit povinnost úhrady nákladů výkonu trestu, je mu poskytnuta lhůta k dobrovolnému plnění. Je-li však provedena srážka, pak to je znakem, že odsouzený (tj. žalobce), neplní své povinnosti (dobrovolně nehradí náklady výkonu trestu).

[3] Krajský soud napadené jednání posoudil jako tři samostatné zásahy. Žalobu v části tvrzeného nezákonného zásahu spočívajícího v provedení srážky na základě prvního ze tří rozhodnutí (rozhodnutí ze dne 13. 1. 2017) výrokem I. jako opožděnou odmítl. Stran zbylých dvou zásahů žalobu výrokem II. jako nedůvodnou zamítl.

[4] Soud nepřisvědčil výkladu žalobce, podle něhož by se Vězeňská služba nemohla domoci (nedobrovolné) úhrady nákladů výkonu trestu jinak, než cestou daňové exekuce. Ustanovením § 35 odstavec 1 zákona o výkonu trestu odnětí svobody má věznice výslovně založeno oprávnění použít k úhradě uvedených nákladů peněžní prostředky, které má odsouzený uložené ve věznici. Vymáhání neuhrazených nákladů výkonu trestu postupem podle daňového řádu je dle názoru krajského soudu namístě až v okamžiku, kdy tyto náklady nelze srazit z peněžních prostředků, které má odsouzený uložené ve věznici (ani z odměny odsouzeného za práci).

[5] Krajský soud však připustil, že ředitel věznice Valdice ve svých rozhodnutích stanovil žalobci povinnost uhradit náklady výkonu trestu „*do 30 dnů od právní moci tohoto rozhodnutí*" a přesto již téhož dne žalovaná provedla srážku z peněžních prostředků nacházejících se na žalobcově účtu. Podle soudu jde o postup nesprávný, neboť neodpovídá formulaci o stanovené lhůtě ve výroku rozhodnutí; nejedná se však o pochybení takové intenzity, které by ve svém důsledku vedlo ke zkrácení práv žalobce a naplnilo obsah pojmu nezákonný zásah ve smyslu ustanovení § 82 s. ř. s., neboť žalobci tímto postupem *de facto* žádná újma způsobena nebyla. Ze správního spisu nevyplývá, a žalobce to ani netvrdí, že by vůbec kdy projevil úmysl předmětné náklady výkonu trestu dobrovolně hradit, což při jednání soudu potvrdila i žalovaná. Pokud žalobce současně namítl, že by se nedobrovolná úhrada mohla projevit v jeho hodnocení pro účely řízení o přeřazení do věznice s mírnějším režimem či pro řízení o podmíněném propuštění, žalovaná k této (nutno podotknout, že pouze hypotetické) námitce ve vyjádření k žalobě vysvětlila, že plnění povinnosti odsouzeného uhradit náklady výkonu trestu odnětí svobody není součástí programu zacházení a nepromítá se do jeho hodnocení, jak je patrné z § 40 a § 41 zákona o výkonu trestu odnětí svobody a z ustanovení § 36 a násl. vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb. Žalobce ostatně ani netvrdil, že by k těmto negativním důsledkům skutečně došlo. Navíc nelze přehlédnout, že žalovaná provedla předmětnou srážku z té části finančních prostředků, ke které měl žalobce v souladu s § 25 odstavec 4 zákona o výkonu trestu odnětí svobody omezené dispoziční právo, proto je v konečném důsledku bez praktického významu to, že ke srážce peněz došlo dříve, než by odpovídalo v rozhodnutí stanovené lhůtě.

II. Kasační stížnost a vyjádření k ní

[6] Žalobce (stěžovatel) napadl výrok II. rozsudku krajského soudu kasační stížností a navrhl, aby Nejvyšší správní soud napadený rozsudek zrušil a vrátil věc krajskému soudu k dalšímu řízení. Žalovaná zvoleným postupem zasáhla do stěžovatelova vlastnického práva. Krajský soud akt srovnatelný s vyvlastněním bagatelizuje. Stěžovatel z poloviny obdržených prostředků může hradit pohledávky uvedené v § 25 odstavci 4 zákona o výkonu trestu odnětí svobody již v okamžiku, kdy prostředky jsou převedeny na účet stěžovatele vedený věznicí. Žalovaná ale peníze zadržuje do doby rozúčtování pracovní odměny. Stěžovatel tak nemůže s prostředky disponovat, dokud ředitel věznice nevydá rozhodnutí o povinnosti náhrady nákladů výkonu trestu. Tento postup volí proto, aby odsouzený tuto polovinu nemohl spotřebovat na úhradu zákonem vyjmenovaných pohledávek dříve, než si žalovaná z těchto peněz srazí náklady výkonu trestu jinak než jako správce daně a aby předběhla v pořadí jiné oprávněné. Tím překračuje meze své pravomoci. Z § 25 odstavce 4 zákona o výkonu trestu odnětí svobody vyplývá, že stěžovatel může ve stejném okamžiku nakládat s oběma polovinami zaslaných peněz, byť k rozdílným účelům.

[7] Krajský soud se mýlí i v tom, že náklady výkonu nejsou daňovou pohledávkou a žalovaná nemusí postupovat dle daňového řádu. Trestní řád v § 152a stanoví, že při správě placení pohledávek z trestního řízení se postupuje podle daňového řádu.

[8] Napadené rozhodnutí je navíc nepřezkoumatelné, neboť se krajský soud nevypořádal s argumentací stěžovatele týkající se nálezu ze dne 6. 4. 2017, sp. zn. IV. ÚS 1351/16. V něm Ustavní soud konstatuje, že příjem v podobě důchodu v okamžiku připsání na účet odsouzeného je stále důchodem chráněným ustanovením o nezabavitelné částce. Podle tohoto nálezu tak odsouzený může již v okamžiku připsání peněz na účet s těmito prostředky disponovat.

[9] Žalovaná ve vyjádření ke kasační stížnosti navrhla kasační stížnost zamítnout. Stěžovatel není příjemcem důchodu. Převedené finanční prostředky pocházejí od jiného odsouzeného nebo stěžovateli došly v dopise. Žalovaná přitom postupovala při rozúčtování peněz v souladu se zákonem.

III. Posouzení věci Nejvyšším správním soudem

[10] Úvodem Nejvyšší správní soud připomíná, že důvody kasační stížnosti, které stěžovatel neuplatnil v řízení před krajským soudem, ač tak učinit mohl, jsou nepřípustné (§ 104 odstavec 4 s. ř. s.). Stěžovatel se v žalobě bránil proti nezákonnému zásahu spočívajícím v tom, „*že současně s vydáním rozhodnutí byla provedena srážka z přijatých peněz, aniž by rozhodnutí nabylo právní moci a uplynula lhůta pro dobrovolné plnění.*“ Hlavní otázka nadnesená žalobou a řešená krajským soudem tedy spočívala v určení toho, kdy mohlo ke sražení prostředků nacházejících se již na účtu stěžovatele vedeném věznicí dojít, zda již v době vydání rozhodnutí ředitele věznice, nebo až po uplynutí lhůty k plnění povinnosti uložené v tomto rozhodnutí. Kasační stížnost, oproti tomu, se z velké části věnuje jiné otázce, konkrétně tomu, jak má věznice nakládat s finančními prostředky, které

byly vězni zaslány na účet vedený věznicí, zda je může v okamžiku jejich dojití zadržet a vyúčtovat až následující měsíc, anebo zda je musí vyúčtovat hned. Jelikož důvody vztahující se k této druhé otázce stěžovatel v žalobě neuplatnil, jsou nyní v řízení o kasační stížnosti nepřípustné.

[11] Pro posouzení této věci je tedy nutné zodpovědět, zda žalovaná postupovala správně, pokud ve stejný den, ve kterém ředitel věznice vydal rozhodnutí o povinnosti náhrady nákladů výkonu trestu, stěžovateli z účtu vedeným věznicí srazil peněžní prostředky odpovídající této povinnosti. Stěžovatel proti postupu žalované uvádí dvě námitky.

[12] Podle první námitky žalovaná pochybila, neboť nepostupovala podle daňového řádu, ač tak podle § 152a trestního řádu postupovat měla. S tím se Nejvyšší správní soud neztotožňuje. Krajský soud dostatečně přesvědčivě stěžovatelovu argumentaci vyvrátil a stěžovatel kromě obecného nesouhlasu v kasační stížnosti nenabízí žádné konkurenční argumenty, proč by měl být závěr krajského soudu nesprávný. S účinností od 1. 1. 2012 sice trestní řád v § 152a stanoví, že se při správě placení pohledávek uvedených v § 152 odstavci 1 daného zákona postupuje podle daňového řádu, to však neznamená, že by jediným způsobem, jakým by mohly být uhrazeny náklady výkonu trestu, bylo dobrovolné plnění nebo postup podle daňového řádu. Novelizace, která do trestního řádu zavedla s účinností od 1. 1. 2012 ustanovení § 152a totiž ponechala beze změny § 152 odstavec 4 trestního řádu, podle nějž úhradu nákladů spojených s výkonem trestu odnětí svobody upravuje zákon o výkonu trestu odnětí svobody. Právní úprava tedy pro tento typ nákladů upravuje zvláštní způsob hrazení, a to konkrétně v § 35 odstavci 1 zákona o výkonu trestu odnětí svobody, který výslovně věznici opravňuje peněžní prostředky odsouzeného nacházející se na účtu věznice použít k úhradě nákladů výkonu trestu.

[13] Druhou námitkou stěžovatel napadá okamžik, kdy ke sražení prostředků z jeho účtu došlo.

[14] Podle § 35 odstavce 1 zákona o výkonu trestu odnětí svobody je odsouzený „*povinen hradit náklady výkonu trestu. Nelze-li tyto náklady srazit z odměny za práci, může věznice k jejich úhradě použít peněžní prostředky, které má odsouzený uloženy ve věznici. Výši nákladů výkonu trestu a podrobnosti její úhrady stanoví ministerstvo vyhláškou.*“

[15] Vyhláška č. 10/2000 Sb. provádějící toto ustanovení obsahuje pro projednávaný případ tři relevantní ustanovení. Podle § 8 odstavce 2 „*Z peněz, které byly zaslány odsouzenému do věznice a které byly převedeny na jeho účet vedený věznicí, se vyměří úhrada nákladů výkonu trestu ve výši 40 % ze součtu všech částek přijatých za předchozí měsíc. …*“ Podle § 9 odstavce 1 „*Rozhodnutí o povinnosti k náhradě nákladů výkonu trestu podle § 8 vydá ředitel věznice*“. Podle § 9 odstavce 2 „*Proti rozhodnutí podle odstavce 1 může odsouzený do 3 dnů od doručení podat stížnost řediteli věznice, který rozhodnutí vydal; stížnost může směřovat jen proti vypočtené výši nákladů výkonu trestu a nemá odkladný účinek.*“

[16] Pro věc jsou relevantní i společná ustanovení o řízení podle zákona o výkonu trestu odnětí svobody. Podle § 76 odstavce 2 „*Rozhodnutí vydané podle tohoto zákona je třeba oznámit osobě, jíž se týká; v případě, že zákon proti takovému rozhodnutí připouští stížnost, je*

třeba je písemně vyhotovit a takové osobě doručit.“ Podle odstavce 3 téhož ustanovení „*Oznámení se činí buď vyhlášením rozhodnutí v přítomnosti toho, jehož se týká, anebo doručením písemného vyhotovení takového rozhodnutí*.“ Podle odstavce 4 „*Stížnost proti rozhodnutí má odkladný účinek pouze tehdy, jestliže tak tento zákon výslovně stanoví*.“

[17] Stěžovatel žalobou nenapadá, že ke sražení prostředků z jeho účtu došlo; nenapadá ani výši této srážky. Napadá pouze okamžik, ke kterému ke sražení došlo. Mezi účastníky řízení je nesporné, že ředitel věznice rozhodnutí stanovující povinnost uhradit náklady výkonu trestu vydal dne 14. 2. 2017 a dne 14. 3. 2017. V obou případech došlo tentýž den i ke srážce odpovídající částky z účtu stěžovatele. Obě rozhodnutí přitom byla stěžovateli doručena až den po jejich vydání, tj. dne 15. 2. 2017 a dne 15. 3. 2017.

[18] Ze skutkových okolností je zřejmé, že žalovaná srazila prostředky z účtu stěžovatele na úhradu nákladů v době, kdy stěžovatel povinnost hradit náklady stanovenou neměl. Rozhodnutí ředitele věznice mu totiž nebylo oznámeno, a nevyvolávalo tak vůči němu žádné právní účinky. Právě tímto předčasným sražením prostředků z účtu stěžovatele – sražením prostředků na úhradu povinnosti, která ještě nebyla stanovena – se žalovaná dopustila nezákonného zásahu.

[19] Nezákonný zásah navíc trval i po okamžiku doručení rozhodnutí ředitele věznice stěžovateli. Je pravdou, že zákon stanoví, že věznice může k úhradě nákladů výkonu trestu použít peněžní prostředky odsouzeného nacházející se na účtu vedeným věznicí (§ 35 odstavec 1 o výkonu trestu odnětí svobody). Povinnost hradit tyto náklady tak vzniká již v okamžiku účinků rozhodnutí ředitele věznice o povinnosti náhrady nákladů k výkonu trestu (§ 9 odstavec 1 vyhlášky, § 76 zákona o výkonu trestu odnětí svobody). Zákon stanoví automatismus – primárně má věznice náklady srazit z odměny za práci; nelze-li je ovšem takto uhradit, věznice je může uhradit z peněžních prostředků odsouzeného nacházejících se na účtu vedeném věznicí. Jedinou přirozenou podmínkou je existence pohledávky věznice, která je takto uspokojována. Tato pohledávka přitom vzniká dnem doručení rozhodnutí ředitele o povinnosti náhrady nákladů. Od tohoto okamžiku tedy lze prostředky z účtu odsouzeného vedeného věznicí srazit.

[20] Přes výše uvedené je ovšem nutné přihlédnout ke konkrétnímu obsahu rozhodnutí ředitele věznice o povinnosti náhrady nákladů výkonu trestu v projednávaném případě. Výrok tohoto rozhodnutí stanovil stěžovateli ke splnění uložené povinnosti lhůtu 30 dní, a to za situace, kdy již v době rozhodnutí byly na účtu stěžovatele prostředky, které si mohla věznice automaticky podle zákona strhnout. V takovém případě bylo nutné respektovat rozhodnutím nad rámec zákona poskytnutou lhůtu k dobrovolnému uhrazení nákladů. Rozhodnutím ředitel věznice jednal jako veřejná moc, od které lze legitimně očekávat racionální a předvídatelné jednání, nikoliv odvolávání se na to, že poskytnutí lhůty 30 dní k uhrazení dluhu je „*v podstatě formalita, kterou obsahují všechna rozhodnutí vězeňské služby po celé republice*“ (srov. vyjádření žalovaného v protokolu o jednání před krajským soudem, čl. 41 spisu krajského soudu). Manipuluje-li věznice s peněžními prostředky osob ve výkonu trestu, nesmí tak činit bezdůvodně k jejich tíži, například úhradou prostředků (stržením z účtu) před lhůtou splatnosti.

[21] Lze proto částečně uzavřít, že v projednávané věci věznice strhla prostředky z účtu stěžovatele dříve, než tak učinit mohla. Krajský soud v napadeném rozsudku uvedl, že dřívější sražení prostředků fakticky do práv stěžovatele nezasáhlo. Podle krajského soudu žalovaná provedla předmětnou srážku z té části finančních prostředků, ke které měl stěžovatel v souladu s § 25 odstavec 4 zákona o výkonu trestu odnětí svobody omezené dispoziční právo, a proto je v konečném důsledku bez praktického významu, že ke srážce peněz došlo dříve. S tímto se Nejvyšší správní soud neztotožňuje.

[22] Podle § 25 odstavce 1 věty první „*Pokud byly odsouzenému do věznice zaslány peníze, převedou se na jeho účet zřízený a vedený věznicí a odsouzený se o tom vyrozumí. ...*“ Podle odstavce 4 téhož ustanovení „*Neuhradí-li odsouzený rozsudkem stanovenou škodu nebo nemajetkovou újmu způsobenou trestným činem, pro který se nachází ve výkonu trestu, pohledávky spojené s trestním řízením, pohledávky vzniklé v souvislosti s poskytnutím nebo zajištěním zdravotních služeb a úhrady regulačních poplatků a doplatků nad rámec veřejného zdravotního pojištění, soudní a správní poplatky a škodu nebo nemajetkovou újmu, kterou způsobil Vězeňské službě během výkonu trestu, může k úhradě za poskytnuté zdravotní služby nehrazené z veřejného zdravotního pojištění a nákupu podle § 23 použít pouze polovinu peněžních prostředků podle odstavce 1 věty první a zbývající část peněžních prostředků může použít jen na úhradu těchto pohledávek ...*“

[23] Dřívější sražení peněz z účtu stěžovatele za účelem náhrady nákladů výkonu trestu odsouzeného do práv zasáhlo. Zákon sice dispozici s předčasně sraženými prostředky z účtu stěžovatele omezoval, ne však zcela. I při existenci pohledávek, pro jejichž hrazení musel stěžovatel polovinu obdržených peněz použít, si stěžovatel stále mohl vybrat, kterou z pohledávek uspokojí. V tomto ohledu mohl s penězi disponovat a rozhodovat o nich ve vyšší míře než pokud mu byly peníze předčasně z účtu sraženy a nemohl s nimi dělat vůbec nic. Navíc je třeba zohlednit i povahu žalovaného zásahu. Stěžovatel je ve výkonu trestu odnětí svobody až do roku 2033. K jednání, ve kterém spatřuje nezákonný zásah, dochází pravidelně, každý měsíc. Ačkoliv by se izolovaně jednotlivé předčasné srážky mohly jevit jako zanedbatelné, jejich pravidelné opakování po celou dobu výkonu trestu může v důsledku vést k zásahu do práv ve značné intenzitě. Rozhodnutí soudu konstatující nezákonnost takovéhoto postupu žalované a vyslovení zákazu jeho opakování (srov. § 87 odstavec 2 s. ř. s.) tak má v této věci zásadní význam.

[24] Závěrem soud poukazuje na to, že stěžovatel v žalobě na nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 1351/16 neodkazoval, a proto není možné vytýkat krajskému soudu, že se s nálezem nevypořádal. Nález navíc na věc ani nedopadá. Zabýval se totiž nezabavitelnou částí dávek důchodového zabezpečení u osoby ve výkonu trestu odnětí svobody. Ústavní soud v nálezu vyslovil dva závěry. Za prvé, nařídil-li správce daně exekuci prostředků na účtu odsouzeného pocházejících z důchodového pojištění, aniž by správce daně tyto prostředky považoval za příjem postavený naroveň mzdě, na který se uplatní ochrana v podobě tzv. nezabavitelné částky obsažená v ustanovení § 278 o. s. ř., dopustil se přepjatého formalismu nezohledňující smysl právní úpravy nezabavitelné částky dle ustanovení § 278 a 299 odstavce 1 o. s. ř. (body 59 – 64 nálezu). Za druhé, neumožnila-li věznice přes výslovné znění § 25 odstavce 4 zákona o výkonu trestu odnětí svobody odsouzenému disponovat s jednou polovinou prostředků zaslaných mu do věznice, zasáhla mu tím do vlastnického práva garantovaného v čl. 11 odstavci 1 Listiny (body 68 – 71

nálezu). Je zřejmé, že první závěr na nyní projednávanou věc nedopadá (sražená částka v nyní posuzovaném případě nepředstavovala zákonem chráněný příjem) a že požadavky plynoucí z druhého závěru byly v nynější věci naplněny (stěžovateli nebyla sražena vyšší částka, než polovina došlých peněž z předchozího měsíce).

IV. Závěr a náklady řízení

[25] Jelikož krajský soud nesprávně posoudil právní otázku rozhodnout pro posouzení věci, Nejvyšší správní soud napadené rozhodnutí dle § 110 odstavce 1 s. ř. s. zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení. V něm je vázán právním názorem vysloveným v tomto rozhodnutí.

[26] O náhradě nákladů řízení o kasační stížnosti rozhodne městský soud v novém rozhodnutí (§ 110 odstavec 3 s. ř. s.).

P o u č e n í : Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 22. listopadu 2018

JUDr. Marie Žišková
předsedkyně senátu